

Такі тренінгові вправи допомагають майбутнім журналістам формувати у себе уявлення і креативну творчість. Основна функція – навчальна – реалізувалася у повторенні і закріпленні раніше отриманих знань у нетрадиційній формі, спонукальна функція розкривалася у створенні умов для прояву особистісного досвіду студентів і, нарешті, виховна – у вмінні працювати в колективі, вести діалог, радіти успіху іншого. Також слід зазначити, що наведені вище вправи можна виконувати як письмово, так і усно, залежно від мети, яку переслідує викладач (спрямування на розвиток і вдосконалення усної чи письмової форми викладу журналістського матеріалу).

Література

- [1]. Іванов В. Ф., Сердюк В. Є. Журналістська етика: Підручник. К.: Вища шк., 2006. 231 с.
[2]. Різун В.В., Мамалига А.І., Феллер М.Д. Нариси про текст: теоретичні питання комунікації тексту. К.: Редак. вид. центр «Київ. ун-т», 1998. 336 с.

FORMING THE SKILLS OF INFLUENCE ON READERS BY LINGUISTIC MEANS INFUTURE JOURNALISTS

Havrylova Yana

Klumenko Nataliya

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

The specific of the forming of the abilities and skills of future journalists how to write texts that would be adequately perceived by the readers has been researched in the article. The method of using linguistic and stylistic means of influence by students is determined. Examples of exercises for the forming of imagination and creativity in media specialists are given.

Key words: linguistic means, text, reader, influence.

УДК 81'373.6

КАТОЙКОНІМИ: ЛІНГВІСТИЧНА НОРМА

Гарбар А.І.

старший викладач кафедри сучасних мов

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Миколаїв, Україна

andrii.garbar@nuos.edu.ua

Анотація. Здійснено аналіз словотвірних моделей сингулятивних катойконімів чоловічого й жіночого родів та множинних номінацій. Продемонстровано на прикладах словотвірні моделі катойконімів, у яких дериваційні процеси супроводжуються морфонологічними змінами. Акцентовано увагу на словотвірній спроможності катойконімів та їхній лексико-семантичній структурі.

Ключові слова: катойконіми, ойконіми, дериват, словотворчий формант, словотвірна модель.

Вступна частина. У граматичному складі сучасної української мови вагоме місце відведено словотвірним моделям, що позначають назви жителів населених пунктів України — катойконімам. Дериваційна модель «ойконім — катойконім» домінує у сучасній українській мові. З. Валюх стверджує, що контекстом для катойконімів є не будь-яке словесне оточення, а

тільки ті назви поселень, що мотивують їхнє значення і зумовлюють їхню структуру. Тому такі деривати не можуть функціонувати в мові без своїх етимонів (топонімів) [1, с. 85]. Втім деяка кількість катойконімів утворюється від загальних назв, що вказують на місцевість проживання, наприклад: *побережани* (жителі берега), *подоляни* (жителі долини), *горці* (жителі гір). Словотворчі форманти катойконімів потребують чіткої вмотивованості.

Мета — дослідити словотвірні моделі катойконімів, утворених за допомогою суфіксальних формантів.

Основна частина. Наразі є декілька проблем щодо словотворчих формантів для творення катойконімів. По-перше, поява в результаті насильницького зросійщення непитомих для української мови словотворчих формантів. По-друге, відсутність нормативних стандартів щодо вживання лише одного з варіантів словотворчого форманта з тією чи іншою твірною основою ойконіма. Вибір потрібного форманта залежить від низки чинників: структурно-семантичних та функціональних особливостей твірної ойконіми, свідомого повернення до питомих українських словотвірних моделей та прагнення до милозвучності.

Визначити лексичне значення катойконіма можна в тому разі, якщо відоме значення твірної ойконіми, який виступає змістовим стрижнем. Дериват містить елемент значення вихідного слова та суфікс, який надає твірній основі додаткової семантичної ознаки. Проаналізуємо типові приклади словотвірних моделей катойконімів: до твірної основи ойконіма *Лиса Гора* додається словотворчий суфікс *-ець* → катойконім *лисогірець*; до твірної основи ойконіма *Чернівці* додаються словотворчі суфікси *-ан, -ин* → катойконім *чернівчанин*. Приклади переконують, що вибір потрібного словотворчого суфікса визначається структурно-семантичними особливостями твірної іменника.

Найпродуктивнішими словотворчими формантами для творення сингулятивних катойконімів чоловічого й жіночого родів та множинних номінацій є: *-ець* (ч.р.), *-к-а* (ж.р.), *-ц-і* (мн.), рідше *-анин, -янин, -чанин* (ч.р.), *-анка, -янка, -чанка* (ж.р.), *-ани, -чани* (мн.). Питомим формантом для творення похідних чоловічого роду є суфікс *-ець*, наприклад: *кримець*, а не *кримчанин, луганець*, а не *луганчанин*. Паралельно від цих назв утворюються й похідні жіночого роду за допомогою суфікса *-к-а* та *-ц-і* у формі множини: *кримка, кримці* та *луганка, луганці*. Цій словотвірній моделі властиве поєднання з твірними основами на: *-ан-и, ин, єв-е, -город, -град, -ніль, -нілля*: *Бережани* — *бережан-ець* — *бережан-к-а* — *бережан-ц-і*; *Бориспіль* — *бориспол-ець* — *бориспіль-к-а* — *бориспіль-ц-і*.

Процес деривації може супроводжуватися морфологічними змінами: чергуванням, усиченням, чергуванням з усиченням, наприклад: *Каховка* — *кахов-ець* — *кахов-к-а* — *кахов-ц-і*; *Білопіддя* — *білопол-ець* — *білопіль-к-а* — *білопіль-ц-і*. Варто зауважити, що в твірній основі ойконімів на *-ніль* відбувається чергуванням лише в чоловічому роді голосного [і] в закритому складі з [о] у відкритому складі. Приєднуючись до основ з кінцевим *-ів (-їв)*, чергування [і] з [о] не відбувається через потребу зберегти звуковий склад вихідного ойконіма: *Харків* — *харків-ець* — *харків-к-а* — *харків-ц-і*; *Очаків* — *очаківець* — *очаківка* — *очаківці*.

Ойконіми, що мають складну чи складену назву, на зразок: Зелений Яр, Суходіл, утворюються за усталеним словотвірним зразком за допомогою суфікса *-ець* (ч.р.) та *-к(а)* (ж.р.), *-ц(і)* (мн.): *зеленояр-ець* — *зеленояр-к-а* — *зеленояр-ц-і*; *суходіл-ець* — *суходіл-к-а* — *суходіл-ц-і*.

У процесі деривації слід зважати на те, що словотвірна модель із суфіксами *-анин, -янин, -чанин* (ч.р.) не повинна превалювати над питомою українською *-ець* (ч.р.). І. Думчак зауважує, що з метою зближення російської та української мов за радянських часів намагалися штучно розширити функціонування спільного форманта *-чанин* (відповідно *-чан-и* у множині) [3, с. 29]. Словотвірній моделі із суфіксами *-анин, -янин, -чанин* властиве поєднання з твірними основами на *иц-я, -ець, -ц-і, -цьк, -ак, -ч, (-к)и*: *Чернівці* — *чернівч-ан-ин* — *чернівч-ан-к-а* — *чернівч-ан-и*; *Прилуки* — *прилуч-ан-ин* — *прилуч-ан-к-а* — *прилуч-ан-и*.

У дериваційних процесах можемо прослідкувати явища словотвірної синонімії. Існує думка, що суфіксальна різноманітність дериватів від одного й того ж ойконіма не є порушенням мовної норми, а навпаки урізноманітнює мовний контекст, сприяє конкуренції між наявними словотвірними моделями та свідчить про багатство словотворчих можливостей української мови, зумовлене її історичним розвитком і динамічною структурою. Порівняємо: *житомириці* й *житомиряни*, *дніпровці* і *дніпряни*, *стеблівці* й *стеблівчани*. В. Горпинич зауважує, що у сучасній українській мові на утворення множинних назв вживається 25 суфіксів, а сингулятивних (чоловічих і жіночих) — понад 10 [2, с. 29].

Висновок. Отже, на підставі вищевикладеного можна зробити такі висновки:

- катойконіми формуються на основі ойконімів, які визначають їхню лексико-семантичну структуру;

- суфікси *-ець* (ч.р.), *-к-а* (ж.р.), *-ц-і* (мн.) є питомими словотворчими формантами для творення сингулятивних катойконімів чоловічого й жіночого родів та множинних номінацій у сучасній українській мові;

- немає чіткої визначеності щодо вживання лише одного з варіантів словотворчого форманта з тією чи іншою твірною основою ойконіма.

Література

1. Валюх З. О. Структурно-семантична специфіка словотвірної парадигми іменників-назв осіб за територіальною ознакою. Мовознавство. Полтава. 2009. С. 84—90.

2. Горпинич В.О. Назви жителів в українській мові (питання словотвору, слововживання та нормування). Київ: Вища школа, 1979. 158 с.

3. Думчак І.М. Структурно-словотвірні особливості катойконімів Івано-Франківської області. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 24. Том1. С. 32—36.

Cathoiconyms: linguistic norm

Garbar A.I.

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Annotation. The analysis of wordbuilding models of singulative cathoiconyms of masculine and plural nominations have been done. Wordbuilding models of cathoiconyms in which the derivative processes accompany by morphological changes have demonstrated. The attention is given to wordbuilding ability of katoikonyms and its lexic-semantic structure.

Key-words: katoikonyms, oikonyms, derivative, wordbuilding format, wordbuilding model.

УДК 81'373.4

ПРОЯВИ ІНТЕРФЕРЕНТНИХ ЯВИЩ НА ЛЕКСИЧНОМУ РІВНІ

Гарбар І.В.

старший викладач кафедри сучасних мов

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Миколаїв, Україна

iryna.garbar@nuos.edu.ua

Анотація. Проаналізовано лексичну інтерференцію, що відбувається внаслідок близькоспорідненої взаємодії української та російської мов. З'ясовано основні причини негативного впливу інтерферентних явищ, які призводять до семантичних зрушень та змін лексичної сполучуваності слів у мові. Проілюстровано на конкретних прикладах прояви